

ATT LÄSA OCH FÖRSTÅ -

**en studie i elevers abstrakta tolkningsförmåga av litterära texter
på högstadiet och gymnasiet**

Författare: Annie Björk och Johanna Levenskog

Handledare: Åke Persson

Examensarbete 10 poäng

Nivå 41-60p

Lärarprogrammet

Institutionen för individ och samhälle

september 2005

SAMMANFATTNING

Arbetets art: Examensarbete 10 poäng, Lärarprogrammet

Titel: Att läsa och förstå - en studie i elevers abstrakta tolkningsförmåga av litterära texter på högstadiet och gymnasiet

Sidantal: 25

Författare: Annie Björk och Johanna Levenskog

Handledare: Åke Persson

Datum: september 2005

Bakgrund

Att arbeta med skönlitteratur inom svenskämnet är en självklarhet för alla svensklärare och ingår i styrdokumentet. Den litterära kanon ska ingå i de kunskaper eleven har med sig när den går ut till arbetslivet eller vidare studier. Elevers läsförståelse och kognitiva utveckling har under de senaste decennierna varit föremål för forskning. Många forskare studerar hur elever upplever och tar till sig litteratur. Jack Thomson har i sin studie undersökt elevers förståelse och attityder till litteratur och utvecklat en abstraktionsmodell där en individ genomgår flertalet stadier i sin utveckling mot abstrakt förståelse. Som svensklärare är det viktigt att känna till hur elever förstår och tolkar litteratur för att kunna ge eleverna meningsfull undervisning inom deras proximala utvecklingszon.

Syfte

Syftet med vår studie är att undersöka elevers abstrakta tolkningsförmåga och hur medvetna lärarna är om sina elevers läsförståelse. Syftet är vidare att jämföra skillnaden mellan elevers tolkningsförmåga på högstadiet och gymnasiet, detta ställs i relation till huruvida de läser på fritiden eller ej.

Metod

I undersökningen används enkäter med öppna svarsalternativ nerskrivna på lösa blad. 49 elever har deltagit i undersökningen, 27 elever i högstadiet och 22 elever i gymnasiet. De två lärare som undervisade de berörda eleverna i svenskämnet har intervjuats.

Resultat

Undersökningen visar att lärarna hade god kunskap om elevernas kapacitet i läsförståelse och vad eleverna skulle prestera i svaren.

Eleverna i årskurs åtta hade ett varierande resultat på abstraktionsmodellen. I årskurs nio var bortfallet stort och de elever som deltog gjorde betydligt sämre ifrån sig än i årskurs åtta. På gymnasiet var spridningen större på utvecklingsmodellen och det syntes en tydlig skillnad i fråga om elevers tolkningsförmåga.

Ställer man resultaten i relation till huruvida de läser på fritiden eller ej finns en större spridning på gymnasiet än på högstadiet.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	1
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	2
FORSKNINGSBAKGRUND	3
Begreppsdefinitioner.....	3
Teorier om läsprocessen.....	4
Teorier om barnets kognitiva läsförståelse.....	5
METOD	8
Metodval.....	8
Urval.....	8
Produktion och analys av data.....	9
Etiska överväganden.....	10
RESULTAT	11
Lärarnas syn på sina elever och litteraturundervisningen.....	11
Astrid Lindgren - Pippi Långstrump.....	12
Karin Boye - Stjärnorna växer om våren	15
Tage Danielsson - Spara och Slösa.....	19
DISKUSSION	22
Slutsatser.....	22
Den framtida yrkesgårningen.....	24
Förslag till vidare forskning.....	25
REFERENSER	
BILAGA 1: ELEVRESULTAT ENLIGT THOMSONS ABSTRAKTIONSMODELL	
BILAGA 2: ENKÄTFRÅGOR OCH INTERVJUMANUAL	
BILAGA 3: TEXTEXEMPEL:	
Astrid Lindgren - Pippi Långstrump	
Karin Boye - Stjärnorna växer om våren	
Tage Danielsson - Spara och Slösa	

INLEDNING

Sokrates sade på 300-talet att läsning försvagar sinnet, då minnet förslöades (Hörnqvist 2005), men under medeltiden, kom läsförmågan att bli ett privilegium för rika män och kyrkan. Vile kvinnor ha en annan framtid än fru och barnaföderska var klosterlivet ett alternativ. Under århundradens lopp har läsningen gått från att vara ett överklassfenomen till att bli en nödvändig förutsättning för att kunna orientera sig i det moderna samhället.

Även om det i flera delar av världen fortfarande är en dröm att kunna ta till sig information genom läsning, har barnen i Sverige privilegiet att få läsundervisningen betald. Trots detta lämnar varje år 12 % grundskolan utan att ha uppnått kraven för Godkänt i ämnet Svenska, enligt Statistiska centralbyrån.

Forskningen kring läsning och läsprocessen är omfattande. Många forskare har engagerat sig i hur läsinlärning går till och vilka förutsättningar som behövs för att eleven ska kunna läsa. Detta är ett ämne som berör, både oss som blivande svensklärare och praktiserande svensklärare som varje dag ska utveckla och stimulera elevers läsning.

Forskaren Tomas Oliv från Lärarhögskolan i Stockholm hävdar i sin artikel "Läsning och förståelse av skönlitteratur" (*Didactica minima* s.31) att har eleven en dålig läsvana efter årskurs tre i grundskolan försämras dennes chans till att lyckas bra i skolan avsevärt. Vi har dock inte en lika dyster syn på elevers läsning, men finner det mycket intressant hur läsförståelse påverkar elevers förmåga att kunna resonera abstrakt kring ett specifikt ämne.

Vår avsikt är att undersöka elevers läsförståelse därför att så mycket av skolans inlärning är baserad på att elever läser sig till information/kunskap. I läroplanens värdegrund står det att:

Det är nödvändigt att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska fakta och förhållanden [...] Språk, lärande och identitetsutveckling är nära förknippade. Genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva skall varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga. (Lpo 94)

Med detta i åtanke fann vi det intressant att studera elevers egentliga förståelse av texter. Många lärare vi har stött på under utbildningens gång har ibland använt ironi i undervisningssituationen. Frågan vi ställde oss var om elever hade förmågan att uppfatta denna sarkasm eller om de tolkade uttalandet bokstavligt. Ytterligare en aspekt i våra funderingar var om elever behövde uppnå en viss ålder/mognad för att kunna uppskatta avancerade texter av t.ex. Dostojevskij och Strindberg. Då texter av dessa räknas som klassiker går många lärare igenom författarna för att man måste, oavsett om eleverna har förmåga att förstå verken eller ej. Flertalet elever har under vår verksamhetsförlagda utbildning (VFU) vittnat om att dessa så kallade klassiker är gamla, tråkiga och ointressanta.

Eftersom så mycket kunskap i skolan tas in via läsning tyckte vi att det var intressant att undersöka hur eleverna klarar av att tolka de texter de läser. Vår intention är att undersöka elevers abstrakta tänkande i grundskolan och gymnasiet samt ställa det i relation till deras fritidsläsning. Vi kommer även att undersöka lärarnas uppfattning av vad de tror att eleverna kan klara av jämfört med vad de egentligen presterar.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet är att undersöka skillnaden mellan eleverna i högstadiet och gymnasiet samt deras förmåga att tolka texter abstrakt utifrån Thomsons utvecklingsmodell, och även studera om det finns samband mellan elevers läsvanor på fritiden och deras abstrakta förståelse. Syftet är också att undersöka om lärarnas förväntade resultat stämmer med det egentliga.

Med hjälp av Thomsons sexstegsskala kommer vi att ge en djupare analys av elevers abstrakta tänkande. Elevernas svar kommer att sorteras in i Thomsons skala och analyseras utifrån denna. Resultaten kommer att presenteras indelade i olika kategorier och kommer att ställas i relation till om eleverna läser på fritiden. Resultatet kommer även att jämföras med lärarens förväntade resultat.

Vi utgår från följande forskningsfrågor:

- Finns det ett glapp mellan lärarens förväntade och det egentliga resultatet?
- Har elever förmåga att kunna tolka en text abstrakt i en undervisningssituation?
- Finns det en skillnad i högstadielevs och gymnasieelevs tolkningsförmåga?
- Har de elever som läser på fritiden uppnått ett högre resultat på utvecklingsmodellen än de som inte läser?

Vi kommer inte att kunna visa på några könsskillnader eller skillnader mellan gymnasiets olika program. Vilken typ av litteratur som eleverna läser på sin fritid har inte heller någon betydelse för undersökningen och kommer därför inte att redovisas.

FORSKNINGSBAKGRUND

Vi kommer under följande del att kartlägga teorier kring läsförståelse, läsutveckling och abstrakt tänkande som är relevant för detta arbete.

Begreppsdefinitioner

Innan vi går in på forskning kring läsprocessen förefaller det viktigt att reda ut ett antal termer och begrepp. I uppsatsen använder vi oss av olika termer, och dessa behöver en närmare förklaring då betydelsen inte alltid är självklar.

Abstrakt tänkande: Med abstrakt tänkande menar vi elevens förmåga att kunna tolka och förstå innebörden av en text utöver det som står bokstavligt, det vill säga att kunna ”läsa mellan raderna”, och förstå underliggande tankar och idéer.

Kognition: Ordet kognition, från det latinska *kognito* (att få kännedom om), innebär förmågan att bearbeta information. När det i detta arbete skrivs om kognitiv utveckling menas den kunskapsmässiga och intellektuella utvecklingen som sker hos individen.

Läsförståelse: När termen läsförståelse används i detta arbete menas förmågan att genom läsning tillgodogöra sig informationen i texten, det vill säga att eleven får en semantisk förståelse, om än i olika grad.

Empati: När ordet empati används i detta arbete innebär det en individs förmåga att urskilja egenskaper och karaktärsdrag i texten. Det behöver inte således bara betyda medlidande utan snarare igenkännande.

Proximal utvecklingszon: Vygotskij använder sig av uttrycket ”proximal utvecklingszon” i sin utvecklingsteori. Han menar med detta att det:

som betecknar den uppgiftsdomän på det kognitiva området som barnen har svårt att klara ensamma men som de löser med hjälp av vägledning och uppmuntran från andra och mer erfarna personer. Det är inom detta område som vi kan förvänta oss att det äger rum en intellektuell utveckling. (Evenshaug & Hallen 2001 s.136)

Detta innebär att litteraturen som eleverna får arbeta med måste utmana elevens intellekt men ändå inte ligga utom räckhåll för deras tolkningsförmåga. Vygotskij anser även att språket är viktigt i den kognitiva utvecklingen och att språket tjänar tänkandet och hjälper till att förmedla tanken. (Evenshaug & Hallen 2001 s.138)

Teorier om läsprocessen

Det finns ett flertal forskare som studerat läsförståelse, läsvanor och kognitiv förståelse. De flesta böcker som finns i ämnet är studier utförda i skolor där författaren genomfört empiriska studier under en längre tid. Lars-Göran Malmgren har i avhandlingen *Åtta läsare på mellanstadiet* (1997) följt en mellanstadieklass under två läsår för att undersöka deras litteraturreception. Malmgren har genom observationer och djupintervjuer kartlagt hur elever upplever litteratur och litteraturundervisning. Under de två åren han följde eleverna hade de ett läsprojekt. Malmgren fann att:

Analysen och det [!] avslutande generaliserande modellerna visar på ett samspel mellan socialisation, utvecklingspsykologi, kulturell identitetsbildning, läsning som socialt rolltagande samt utveckling av lässtrategier/litterär kompetens. (Malmgren 1997 s.193ff)

Han menar att elevers litterära kompetens inte är en isolerad kognitiv förmåga. Malmgren anser att tillägnet av denna kompetens är en komplicerad process där socialisering, självuppfattning och kulturell bakgrund är viktig.

Louise M. Rosenblatt har utvecklat en teori om hur individen tillgodogör sig en text och hennes utgångspunkt är John Deweys *kunskapsdialektik* (Learning by doing). Teorierna grundar sig på att läsaren och texten interagerar med varandra och att det sker en transaktion mellan texten och dess läsare. Rosenblatt gör skillnad på *estetisk transaktion*, som betyder att läsningen sker i upplevelsesyfte, det vill säga för nöjes skull och *efferent läsning* som innebär att läsaren söker efter att få ut kunskap av texten och anamma ny förståelse. Rosenblatt hävdar att när man läser skapas textens mening i interaktionen, texten i sig äger så att säga inte innehållet. Att läsa samma text innebär inte att samma tolkning görs hos olika läsare då tolkningen varierar från individ till individ. Hon hävdar också:

Läsningen av ett särskilt verk vid en särskild tidpunkt av en särskild läsare kommer att vara en högst komplex process. Personliga faktorer kommer ofrånkomligen att påverka förhållandet mellan läsare och bok. Hans tidigare erfarenheter och nuvarande intressen kan aktivt bestämma hans spontana reaktion. I vissa fall kommer det att leda till en djup och balanserad reaktion på verket. I andra fall kommer det att begränsa eller förvränga. (Rosenblatt 2002 s.74)

En individs mentala tillstånd vid lästillfället påverkar uppfattningen och tolkningen av texten. Läsarens tidigare erfarenheter av texten påverkar intresset och förståelsen. Har läsaren en negativ erfarenhet av texten kan detta leda till att texten avfärdas helt som ointressant.

Även Kathleen McCormick påtalar betydelsen av läsarens mentala tillstånd för att kunna tillgodogöra sig en text. McCormick hävdar dock att detta har mer med individens kognitiva mognad att göra än med läsvana. Förståelse, hävdar McCormick, hänger mest samman med läsarens mentala kapacitet. (McCormick 1997 s.17)

Bo Steffensen har i sin bok *Når børn læser fiktion* (1994) undersökt 252 elevers litterära kompetens i årskurserna fem till nio. Steffensen har använt sig av ett formulär som undersöker elevers förmåga att tolka texter abstrakt. Han utgår ifrån Piagets kognitionspsykologi.

Comment: Står det verkligen "det"?? Det förefaller omöjligt! Är ni säkra på att ni inte har skrivit av fel?! Det bör rimligen vara "de" eftersom det syftar på "modellerna"! Om det nu verkligen står "det" bör ni i så fall markera med utropstecken inom hakparenteser efter "det" = analysen och det [!] avslutande generaliserande modellerna..... Ty i så fall är det ett skrivfel i den bok ni citerar ur.

I Steffensens undersökning klarade endast ett fåtal elever i årskurs nio av att förstå uppgiften till fullo. Steffensen anser att detta beror på brister i undervisningen. Han hävdar att litteraturpedagogiken är ett måste för att elever ska utveckla ett logiskoperationellt tänkande vilket innebär att eleven kan dra logiska slutsatser.

Teorier om barnets kognitiva läsförståelse

Det finns många teorier som visar på samspel mellan kognitiv utveckling och läsförståelse. Ett av de största namnen inom de kognitiva utvecklingsteorierna är Piaget, som har utvecklat teorin där barnet genom *assimilation*, barnet strävar efter att anpassa omgivningen efter sig själv, och *ackommodation*, barnet anpassar sig själv efter omgivningen, genomgår processer under sin uppväxt. Piaget hävdar att:

det är i tolvårsåldern som den avgörande vändpunkten sker, efter vilken tänkandet mer och mer tar formen av ett fritt reflekterande, obundet av den omedelbara verkligheten. (Piaget 1968 s.76)

Comment: Ni kan inte ha denna mening på det här sättet (om ni nu inte har skrivit av fel)! Det är OMÖJLIGT att ha två predikat som äter upp varandra ("är" och "sker"). Ni måste ta bort något, vilket ni markerar med [...] eller lägga till något, och det skriver ni då inom hakparenteser. Man måste hyfsa till citat så att språket blir korrekt. Detta är ju ingen stor sak, men varför skall ni ha en sådan plump i er uppsats?

Vidare hävdar Piaget att i ungdomsåren utvecklar barnet ett abstraktoperationellt tänkande som löper parallellt med känslolivet. Barnet börjar tänka som en vuxen:

Den unge kan tänka i termer av teorier, hypoteser och andrahandsoperationer; d.v.s. föreställa sig handlingar och förlopp som den unge inte har konkreta erfarenheter av. [...] Först i denna fas kan den unge föra ett rationellt samtal om värderingar och filosofiska och religiösa frågor. Abstraktoperationell förståelse innebär att den unge kan överskrida den konkreta verklighetens gränser och analysera det förflutna samt planera framtiden. (Stensmo 1994 s.131)

Edfeldt skriver å sin sida att en förberedande stimulans av intellektet måste ske innan barnet är mottagligt för läsinläring. Barnet utvecklar inte själv sin läsmognad utan den uppkommer i samspelet med omgivningen:

Läsning är en interaktiv process på ett flertal nivåer; detta innebär att text måste analyseras på skilda nivåer med analysenheter som sträcker sig från bokstavstecken till texten i dess helhet. Utöver att behandla textens faktiska teckenutformning måste läsaren föra in åtskilligt av sin redan tidigare existerande kunskap i själva förståelseprocessen. Interaktionen mellan textbaserade och förkunskapsbaserade processer och mellan olika nivåer inom var och en av dessa är betydelsefull för läsning med förståelse. Eftersom textens innebörd bara delvis bestäms av själva textmaterialet, måste läsning vara en slutsatsdragande och konstruktiv process, karaktäriserad av att man ställer upp och prövar hypoteser eller modeller för vad texten handlar om. En process som på många vis erinrar om problemlösning. Slutligen, läsning är en strategisk process. Den är föränderlig på ett sådant sätt att den i varje givet ögonblick är anpassad till ändamålet med läsarbetet och kontrollerad för att avgöra om de uppställda målen tillgodoses eller ej. (Edfeldt 1982 s.44)

Det är med andra ord livssituationen och erfarenheterna som skapar den tolkning av texten som läsaren bildar sig. Kärnan i läsförståelsen är att tolkningen alltid är subjektiv, baserad på den enskilda individens kognitiva utveckling. Edfeldt menar också att individens rent biologiska tillstånd spelar roll i den kognitiva förståelsen. (Edfeldt 1982 s.45)

Flera forskare har utformat modeller för hur individens läsande utvecklas. Appleyard har utformat en teori, som han grundat på en studie där människor mellan 13 och 82 år deltog. Han menar att läsaren intar en roll under läsningen som är knuten till den intellektuella utvecklingen hos denne. Appleyard anser att utvecklingen som sker är en social konstruktion som bidrar till att individen intar nya roller som läsare och att utvecklingen sker i fem faser där läsaren träder in i fem olika huvudroller: *den lekande, läsaren som hjälte/hjältinna, den tänkande, den tolkande och den pragmatiska*. (Appleyard 1994 s.14ff) De fyra första stadierna i Appleyards modell äger rum fram till vuxen ålder. När man antar rollen som pragmatiker har man oftast uppnått vuxen ålder då läsandet är medvetet och erfarenhetsbaserat. Den tänkande och tolkande rollen är tonåringens resa in i vuxenvärlden, då man via läsning blir medveten om världen omkring sig och lär sig att tolka och resonera kring texten. Denna roll skiljer sig från den upplevelsebaserade läsningen som hjälte/hjältinnerollen innebär.

Även Thomson har en abstraktionsmodell för hur läsaren kognitivt tar till sig texter. Hans modell rör tonåringar, den tid då Thomson anser att ett trendbrott sker i läsningen hos individen. Thomson har studerat 51 elever mellan 8 och 16 år vid två tillfällen, ett 1978 och ett 1984, i Australien. (Thomson 1990 s.14) Utvecklingsmodellen över tonåringars abstrakta tänkande kring litteratur följer en *abstraktionshierarki*. Hans modell innebär att olika behovsstadier i litteraturreceptionen kan urskiljas:

1. Oreflekerat intresse för handlingen.
2. Förmåga att uppleva empati med beskrivna karaktärer.
3. Förmåga att urskilja analogier mellan berättelsens beskrivna element och direkta eller indirekta livserfarenheter.
4. Förmåga till reflektion över berättelsens signifikans. Detta innebär en reflekterande förståelse av textens händelser och personer utifrån olika perspektiv. Det kan ses som exempel på generella förhållanden och relateras till läsarens egna frågeställningar och problemkomplex.
5. Förståelse av hela verket som en författares skapelse och konstruktion.
6. Medveten förståelse av relationen mellan läsare och författare och förståelse av textens ideologi, av läsarens egna identitetsteman i förhållande till texten och den egna läsprocessen. (Översättning i Malmgren 1997 s.45)

Dessa stadier visar på den utveckling som sker hos individen och samtliga steg måste genomgå, enligt Thomson. På nivå ett intresserar sig individen bara för gott och ont i handlingen; det är framgång och misslyckanden som läsaren lägger fokus på. På nivå två intresserar sig läsaren för karaktärerna och upplever sympati med handlingen. Hon kan också ifrågasätta baktankar hos karaktärer. På nivå tre tillfredsställs inte bara läsaren av det som hon själv kan relatera till utan kan själv göra kopplingar mellan fiktion och egna erfarenheter. På nivå fyra får läsaren en djupare förståelse för andra människor, motiv och metaforer. Läsaren kan sätta in situationen i ett större perspektiv samt analysera och fundera ut alternativa handlingsförlopp. Den som uppnått nivå fem ser hela verket som författarens konstruktion och kan koppla detta till sin egen syn på omvärlden. Den på nivå sex förstår verket till fullo och kan analysera utifrån olika politiska, psykologiska och strukturalistiska perspektiv. (Thomson 1990 s.178ff) Thomson hävdar också precis som Piaget att i tolvårsåldern ska en individ ha uppnått den mognad som behövs för att kunna känna igen och urskilja ironi, humor, ilska och smicker. Hon ska hänga med när författaren driver med sina karaktärer. (Thomson 1990 s.109) I följande arbete kommer Thomsons utvecklingsmodell vara den som enkätens svar bedöms efter. Även

Appleyards fem rolltolkningar som läsaren träder in i kommer att användas för att förklara elevernas svar.

METOD

Metodval

Vi utgår från ett socialisationsperspektiv hos eleven. Vi menar att läsaens utveckling är kopplad till den värld som individen befinner sig i och för att utveckling ska kunna ske måste en interaktion äga rum mellan dessa. Eleven måste stimuleras i en undervisningssituation för att kunna utveckla den kognitiva förmågan. Studien kommer att analyseras utifrån Thomsons modell för att resultaten ska kunna bli mätbara. De två skolor vi valt att samla in data från är helt oberoende av varandra och ligger på skilda orter, detta för att utesluta att en enskild lärares undervisningsgärning ligger till grund för elevernas abstrakta tolkningsförmåga.

Den metod vi valt att använda oss av är öppna enkäter med två intervjuer av svensklärare som undervisar i de klasser där undersökningen har ägt rum. Vi har valt öppna enkäter till eleverna för att vi anser att det är det bästa sättet att få ett användbart resultat då det finns möjlighet för eleven att tolka fritt. (Bell 2000, s.104) Om vi istället använt oss av intervjuer föreligger risken att eleven givit oss de svar de tror att vi som intervjuare vill ha, eftersom det för eleven inte blir lika anonymt som i en enkät. Eleverna hade, om vi intervjuat dem, ansträngt sig för att utveckla svaren på ett sätt som inte hade gynnat undersökningen då syftet med enkäten är att den ska likna en vanlig skoluppgift. Vi har däremot valt att intervju läraerna då vi behövde utförligare information av dem och ett behov av att ställa följdfrågor. Intervjuerna var dock korta eftersom frågorna var knutna till elevernas enkäter. De två lärarna tillfrågades om hur de trodde att eleverna skulle klara av uppgiften och hur de går tillväga då de väljer skönlitteratur till undervisningen, samt om de jobbar med textanalys tillsammans med eleverna och jämföra vad lärarna tror att eleverna kommer att prestera med de resultat vi får av eleverna själva och även ställa det i relation till elevens läsvanor. Anledningen till att så få lärare intervjuades är att frågorna rör den enkät som eleverna svarar på. På grund av detta har bara de lärare som undervisar de berörda klasserna i svenskämnet intervjuats. Att intervju andra utomstående lärare hade inte givit någon relevant information.

Alla tänker och tolkar texter olika, inget är rätt eller fel, utan bara annorlunda. För att vi skulle kunna genomföra vår undersökning valde vi att använda oss av Thomsons utvecklingsmodell, detta för att elevernas svar skulle bli bedömningsbara och för att enkätsvaren skulle kunna värderas.

Urval

För att undersöka om det finns skillnader i abstrakt tänkande beroende på ålder valde vi att studera elever i årskurs åtta och nio, där medelbetyget i båda klasserna är Godkänt, samt åk tre i gymnasiet, där medelbetyget är Väl Godkänt. Medelbetyget i klassen är den enda jämförelse vi gjort mellan årskurserna. Vi har valt att inte se undersökningen ur ett genusperspektiv.

Studien utfördes på två skolor i Västsverige. Dessa skolor valdes utifrån ett bekvämlighetsurval. Högstadieskolan ligger på en mindre ort och har cirka 240 elever mellan årskurs sex och nio. Undervisningen varierar och grundar sig mest på lärarens egna ambitioner. Gymnasieskolan ligger centralt i en större ort och har ca 1600 elever uppdelat på flera inriktningar.

Vi har gått ut i tre klasser och genomfört en undersökning om elevers tolkning av tre texter. Textsamlingen består av ett utdrag från Astrid Lindgrens *Pippi Långstrump*, en dikt av Karin Boye och en ironisk serie av Tage Danielsson. Samtliga texter ingår i svensk litteratur och de flesta elever kommer under sin skolgång att stöta på författarna. Astrid Lindgren är utan tvekan den största och mest lästa barnboksförfattarinnan under nittonhundratalet i Sverige. Karin Boyes dikter är svåra men samtidigt välskrivna. Hennes dikter är fyllda med ämnen och känslor som många tonåringar kan relatera till. Att älska och bli älskad är ett tidlöst tema, vilket gör att Karin Boye fortfarande finns med i klassrummen. Tage Danielsson var under sin livstid en stor komiker. Han var författare, komiker, satiriker och samhällskritiker och han spelade ofta på kända samhällsfenomen i sina skämt. (Olsson. B & Algulin I 1998 s. 446, 555)

Många elever har varit i kontakt med *Pippi Långstrump* och har upplevt boken i en hjälte/hjältinneroll. När de nu i tonåren återser samma text ger vi dem möjligheten att träda i rollen som den tänkande eller tolkande läsaren. Har eleverna ett utvecklat abstrakt tänkande? Finns möjligheten till att se en djupare innebörd i texten? Vi valde *Pippi Långstrump* då boken fyller 60 år och att den ingår i den litterära kanon. Utdraget ur *Pippi Långstrump* är från första kapitlet och introducerar Pippi för läsaren.

Karin Boyes dikt valde vi på grund av att den innehåller metaforer och att dikten har många tolkningsmöjligheter. I dikten "Stjärnorna växer om våren" använder hon en symbolik som kan tolkas som sex, kärlek, längtan, döden, livet och livets början. Läser man den rent bokstavligt handlar dikten om det titeln säger. Här behöver således eleven ett abstrakt tänkande och en förkunskap om diktläsning för att kunna tolka och förstå metaforerna.

Tage Danielssons text är vald ur hans bok *Samlade tankar ur roten*. Texten vi har valt är en serie som anspelar på den Spara och Slösaserie som finns i *Lyckoslanten*, en tidning som ges ut till mellanstadieelever av Föreningssparbanken, och vars första nummer gavs ut redan 1926. Originalserien i tidningen går ut på att flickan Spara sparar sina pengar och det går bra för henne, medan flickan Slösa slösar bort sina pengar på onödigheter. I Tage Danielssons serie är det Spara som blir attackerad av Slösa och anklagas för att vara samhällsfientlig då samhället behöver konsumtion för sin överlevnad. Vi har valt serien för att den kräver både förkunskap och en mognad som bidrar till att eleven är kapabel till att uppfatta textens ironi.

Dessa tre texter representerar tre genrer och ger eleverna möjlighet att tolka dem på olika sätt, från bokstavligt till metaforiskt.

Produktion och analys av data

Vi kontaktade skolorna via telefon och e-post. De berörda lärarna ställde upp och vi fick genomföra undersökningen på lektionstid. En vecka innan enkäten genomfördes i högstadieskolan delades ett samtycke ut för underskrift av målsman för dem som var under 15 år. (Vetenskapsrådet 2005, s.9) Vid undersökningstillfället samlades dessa in. Alla samtycken kom inte in och vi fick ett bortfall på 14 elever i årskurs 9. På gymnasieskolan blev bortfallet 28 elever eftersom undersökningen ägde rum i slutet på maj då de flesta svenskkurserna redan var avslutade. Målet var att få in 90 enkäter, men med bortfallet blev det 49. Trots ett bortfall på nästan hälften anser vi fortfarande att underlaget är tillräckligt för studiens syfte. Eleverna fick läsa texterna, och sedan svara på de tre öppna enkätfrågorna efter varje text. Vi valde att få in

svaren på löspapper för att minimera risken att eleverna utformar svaret efter det utrymme vi lämnat på enkäten. Vi frågade också huruvida eleverna läste på fritiden eller inte, för att se om deras läsförståelse hade någon koppling till deras läsvanor.

Generellt sett gick elevernas svar att läsa utan problem och svaren varierade i längd mellan enstaviga ord till små utläggningar. Som tidigare nämnts använder vi oss av Thomsons sexstegsmodell (Thomson 1990 s.360), för att kunna utvärdera och gradera resultaten i abstrakt tänkande.

Intervjufrågorna bestod av tre korta frågor med tillhörande följdfrågor. Frågorna kopplades till elevernas enkäter och de två lärare som intervjuades var de som undervisade i respektive klasser. Intervjun med läraren för de två högstadielklasserna ägde rum på arbetsplatsen i cirka 10 minuter. Bandupptagningen hade god kvalitet och vid utskriften har materialet redigerats till ett läsvänligt språk. Intervjun med gymnasieläraren ägde rum i ett klassrum precis före lektion. Det var en stressad situation med elever som kom och gick. Intervjun var cirka 12 minuter lång med många små avbrott och användandet av bandspelare var omöjligt. Intervjun skrevs ner för hand under pågående samtal. Intervjun har redigerats ihop till sammanhängande svar. Den intervjuade fick erbjudandet att läsa igenom den nerskrivna intervjun och tyckte att den återspeglade det denne menat.

Etiska överväganden

De elever som var över 15 år eller hade målsmans underskrift informerades om att studien skulle vara en del i en C-uppsats men inte om ämnet i sig. Enkäten var helt anonym och lärarna har inte läst igenom elevernas svar. Båda lärarna har blivit lovade ett exemplar av uppsatsen i sin helhet och båda blev i förväg informerade om syftet med intervjun och att den skedde helt anonymt.

RESULTAT

Vi kommer under följande kapitel att redogöra för de undersökningsresultat vår studie kommit fram till. Vi börjar med lärarnas syn för att sedan gå över till elevernas svar.

Lärarnas syn på sina elever och litteraturundervisningen

För att man som lärare ska kunna stimulera eleven på ett meningsfullt sätt är det rimligt att denne är medveten om hur mycket eleverna förstår av den litteratur som ingår i undervisningen. En lärare måste känna till elevernas förmåga att kunna tolka en text abstrakt. Kan de verkligen se samhällskritiken i Jane Austens *Stolthet och fördom*? Då det är lärarens uppgift att förse elever med litteratur som ligger inom deras proximala utvecklingszon måste läraren möta varje elev på den nivå som denne befinner sig i och därifrån stimulera till inläring. (Lpo94) Båda lärarna berättar i sina intervjuer hur de försöker att få sina elever att utveckla sitt sinne för abstrakt tänkande. Läraren för högstadiet berättar i intervjun, när vi frågar hur denne tror att det kommer att gå:

Jo, de duktiga kommer att klara det, de som inte är vana på att läsa inte övat så mycket eller engagerat sig i svenskan under åren kommer nog att tycka att texterna är svåra att förstå[...] två-tre stycken per klass kommer att klara av uppgiften.

Läraren i gymnasiet hade liknande tankar om sina elever:

En del kommer att klara det bättre än andra men det finns ingen självklar stjärna i den här klassen. Större delen kommer att klara sig ganska bra, men det har svårt för att tolka underliggande betydelser.

Lärarna visade sig ha en god uppfattning om sina elevers kunskapsnivå och klarade av att förutse hur resultaten skulle bli. Att känna till sina elevers förmåga är en förutsättning för att lyckas stimulera och väcka intresse i undervisningen och att hitta balansen mellan för lätt och för svårt. Rosenblatt hävdar också detta:

För de allra flesta läsare är den mänskliga erfarenheter som skönlitteraturen visar fram med all säkerhet det mest väsentliga [...] Läsaren försöker ta del av en annan människas sätt att se - hämtar kunskap om världen, lodar det mänskliga medvetandet, vinna insikter som skall göra det egna livet mer begripligt. Läraren som undervisar tonåringar på högstadiet eller gymnasiet vet I hur hög grad dessa har detta personliga förhållande till litteratur (Rosenblatt i Molloy 2003 s. 46)

Läraren för högstadiet säger att eleverna måste komma över "barriären" för att kunna tänka till och förstå det abstrakta. Denne har jobbat med dikt- och textanalys men kände att det inte fanns något gensvar. Gymnasieläraren berättar att de jobbat med textanalys men att klassen var inriktad på att "rabbla fakta:"

Jag har jobbat med dem i både svenskan, filosofin och psykologin. Jag har försökt att få dem att tänka så här (målar en oregelbunden figur) tänker så här

men de

*Jag har försökt att få dem att tänka utanför lådan
det andra tänkandet, suddat ut linjerna.*

och komma ut i

Båda lärarna väljer litteratur utifrån elevernas förmåga. Det primära syftet med de texter som lärarna använder sig av är att de ska väcka intresse och beröra eleverna, genom ett spänningsmoment, t. ex. Henning Mankells böcker, eller genom provokation som texter om civil olydnad, homosexualitet och mobbing. Syftet med de texter som lärarna arbetar med är att väcka tankar hos eleverna så att de utvecklar sitt språk och sin läsförmåga.

Astrid Lindgren -Pippi Långstrump

De flesta elever har någon form av kännedom av Astrid Lindgren sedan barndomen, antingen genom böckerna eller TV-serierna. Med denna kunskap i bagaget förväntade vi oss att eleverna skulle kunna inträda sig rollen som den tolkande läsaren istället för att enbart läsa Pippi i hjälte/hjältinna rollen. Enligt Bo Lundahl (1998) grundas elevers läsförmåga med ett antal faktorer såsom tidigare vetande, språkkunskap, motivation och läsvana. Det vill säga att, eftersom individen tidigare är bekant med Astrid Lindgrens *Pippi Långstrump* kan man också förvänta sig ett mer abstrakt tänkande kring texten och dess innehåll. På sidan 14 finns en tabell över elevernas resultat enligt Thomsons abstraktionsmodell.

Årskurs åtta

I årskurs åtta deltog 20 elever i enkäten och av dessa svarade sex att de inte läser och 14 att de läser. Av de sex eleverna fanns det två elever som heltoreflekterat återgett textens innehåll. En av eleverna har citerat texten rakt av som svar på frågan vad texten handlar om. De andra fyra har fått en tvåa på Thomsons abstraktionsmodellskala det vill säga, eleverna har uppvisat empati för beskrivna karaktärer. I ett av svaren står det att Pippi klarar sig på egen hand. Detta är inget som står i texten utan det är en slutsats som eleven dragit av tidigare kunskaper och egen reflektion. De elever som angett att de läser på fritiden har visat på aningen mer reflektion. Två elever har fått treor på skalan, det vill säga att de har lyckats urskilja analogier mellan berättelsens beskrivna element och direkta eller indirekta livserfarenheter. En av dem har dragit slutsatsen att Pippi är rik för att hon har köpt en häst för sina många gullpengar. Samma elev nämnde också att Pippi har en apa men detta står inte i texten:

*Om Pippi Långstrump, det handlar om sin vardag ex hon är stark och hon bor i
Villa Villekulla själv med sin häst och apan.*

Den andre eleven skriver att Pippi är föräldralös för att hon bor ensam. Dessa antaganden visar att de inte bara läst texten rakt av och svarat utifrån den, utan att de integrerat texten med sina förkunskaper. Sex elever fick ett på skalan då de heltoreflekterat svarat vad texten handlar om, ofta bara genom korta meningar eller enstaka ord. Svaren som de angett är enstaviga eller torftiga, t. ex. *Pippi* eller *Jag fäste mig inte direkt vid texten*. De sex elever som fick två på skalan hade visat tecken på empati:

En liten rik flicka som bor ensam med sina djur i ett gammalt hus

Flertalet elever påpekade också att de ansåg att det förekom ett stavfel i texten. Ordet *gullpengar*, upplyste eleverna oss om, stavas *guldpengar*.

Årskurs nio

I årskurs nio deltog endast sju elever. Två elever har angett att de inte läser på fritiden. Dessa elever har gett korta och oengagerade svar. De har inte använt tidigare kunskap i sina svar utan direkt återgett texten. Bland de elever som läser på fritiden i nian var det endast en som fick en tvåa på abstraktionsmodellen då denne uttrycker beundran för Pippis styrka. De andra fyra fick ett på abstraktionsmodellskalan det vill säga, ett oreflekterat intresse för handlingen. Återigen var svaren korta, som på frågan om vad de fäste sig vid i texten:

Ingenting, gillar inte Pippi

En annan elev visade tecken på ointresse då denne var bekant med Pippi i hjälte/hjältinnerollen men klarade inte av att träda in i rollen som den tolkande läsaren:

Inget fäste mig vid texten för att jag visste redan allt om Pippi

Denne elev har läst texten efferent det vill säga för att få ut ny kunskap, då eleven inte lyckades få ut ny kunskap av texten avfärdades den som ointressant och värdelös.

Årskurs tre på gymnasiet

I undersökningen deltog 22 elever. Nio elever angav att de inte läser böcker på sin fritid. Sex av dessa nio elever har hamnat på den lägsta nivån ett, därför att de visat ett oreflekterat intresse för handlingen. Det vanligaste svaret på vad texten handlar om är *Pippi Långstrump* och inget mer. Resterande tre elever som inte läser på sin fritid ligger på nivå tre, fyra och fem i abstraktionsmodellen och har visat på att de reflekterat utanför texten. Eleven som hamnade på nivå tre har visat kunskap på att urskilja analogier mellan berättelsens beskrivna element och direkta eller indirekta livserfarenheter:

Det handlar om en flicka som är starkast i "världen". De flesta får respekt för henne. Denna saga är det många barn som gillar

Denna elev fick tre på skalan eftersom denne använt sin egen förkunskap och livsvärld för att dra slutsatsen att Pippi får respekt och är omtyckt av många barn.

Den som fick fyra har visat på en förmåga att kunna reflektera över berättelsens signifikans och har även relaterat till sina egna frågeställningar. Eleven skriver om sina egna känslor för Pippi då denne minns texten från barndomen.

Den som fick fem har förstått och greppat hela verket och även författarens roll för texten. Eleven skriver att denne älskar författarinnan och relaterar till filmerna. Eleven har visat att denne inte bara känner till verket sedan tidigare utan också författarens betydelse i den litterära kanon.

13 elever svarar att de läser och här framkommer en tydlig skillnad i var de hamnar i utvecklingsmodellen jämfört med dem som inte läser. En elev av dessa hamnade på ett i skalan,

men denne hade också svarat att den läste men i liten omfattning. Denne elev har inte lyckats ta ut textens tema:

En liten stark tjej med en önskan om en häst

I texten står det att hon har en häst och att hon länge velat ha en. Eleven har plockat ut nyckelord och bildat sig en egen tolkning.

Av dem som kom på nivå fyra har en elev svarat att Pippi köper lycka för sina pengar. Detta visar att eleven utifrån texten relaterat till egna frågeställningar. Elevens tidigare kunskap visas genom att denne exempelvis nämner en kappsäck med pengar och röda flätor. En annan ser texten som en allmängiltig påminnelse att man inte behöver vara inom normen för att kunna klara sig själv. Denne ansåg att texten handlade om:

I första hand Pippi Långstrump. I andra hand att människor som anses okapabla att sköta sig själva ofta kan det.

Enkätresultat av Pippi Långstrump enligt Thomsons abstraktionsmodell

	åk8 läser ej	åk8 läser	åk9 läser ej	åk9 läser	åk3 gymn. läser ej	åk3 gymn. läser	Totalt
Nivå 1	2	6		4	6	1	19
Nivå 2	4	6	2	1		4	17
Nivå 3		2			1	3	6
Nivå 4					1	5	6
Nivå 5					1		1
Nivå 6							0

Jämförelser

Generellt sett sprider sig gymnasieeleverna mer jämnt över Thomsons skala och har fler elever som analyserar texten djupare än i högstadielklasserna där de oavsett om de läste eller ej till största delen placerade sig i den lägre delen av skalan. Högstadieläraren trodde att det var denna text som eleverna skulle klara bäst. Resultaten visar dock tydligt att majoriteten elever i högstadiet befinner sig på nivå ett och två. Bland gymnasieeleverna syns en tydlig skillnad mellan dem som läser och dem som inte läser på fritiden. Bland dem som läser var det fem elever som lyckades tolka Lindgrens text från olika perspektiv och dessa låg på nivå fyra medan resten av dem som läser på fritiden klarade sig betydligt sämre och endast en låg på nivå ett. Bland dem som inte läser på sin fritid syns det en markant skillnad i förmågan att kunna tolka abstrakt.

Karin Boye - Stjärnorna växer om våren

Att läsa dikter av Karin Boye är inget som man förväntar sig att eleverna sysselsätter sig med på fritiden, eftersom de kan vara svårtolkade. En tabell över elevernas resultat finns på sidan 17.

Boyes dikt är fylld av metaforer. Denna text får betecknas som mycket krävande och eleven måste ha en erfarenhet av att kunna tolka texter abstrakt, då texten rent bokstavligt framstår som ologisk. Har man dock ett abstrakt tänkande ger Boyes text utrymme för flertalet tolkningar som berör t.ex. födelsen, livet och döden. Elevens förförståelse är av stor betydelse för hur de kommer att tolka Boyes dikt:

Den kunskap man använder, som bakgrund för att tolka en lästext - liksom givetvis ett muntligt yttrande som man hör - är ofta inte en annan del av lästexten - eller yttrande - utan har att göra med ens tidigare upplevelser t.ex. inom det område som just behandlas. Förekomsten av och karaktären hos uppbyggda schemata avgör hur lätt eller svårt jag har att fatta vad som skrivs - eller sägs. (Edfeldt 1982 s.33)

Klass åtta

Av de sex som inte läste på fritiden hamnade fyra stycken på nivå ett och resterande två på nivå två. Två har helt sonika skrivit att de inte förstår och läst dikten bokstavligt.

13 elever har svarat att de läser på fritiden. Nio elever har visat ett ointresse eller inte förstått textens innebörd och hamnat på nivå ett. En av dessa elever kan ha lyckats tolka texten men kan ha varit för blyg för att svara rakt ut.

Den handlar om vad man känner och mjukhet. Man fattar vad menar/vitsen med dikten.

Detta kan tyda på att eleven syftar på sex men inte kan med att skriva det. I övrigt bland dem på nivå ett var svaren korta som hos de elever som inte läser på fritiden. Två elever av dem som läser på fritiden hamnade på nivå fyra en av dem har lyckats att tolka metaforerna på ett intressant sätt:

Jag tror att texten handlar om graviditet, och att dom svällande heliga frukterna står för fostret som växer i magen.

En elev har hamnat på nivå tre och har dragit samma slutsats fast gett ett osäkrare svar:

Stjärnor på natthimmelen. Eller bebisar kanske. Ja det tror jag nog. Bebisar.

Här syns det ingen större skillnad hos dem som läser och dem som inte läser på fritiden. En av dem som hamnade på nivå fyra skrev också att denne själv skrev dikter och noveller på fritiden, och detta antyder att eleven är tränad i att uppfatta och tolka metaforer.

Årskurs nio

De två elever som inte läste på fritiden i årskurs nio fick båda ettor på Karin Boyes dikt. De har även här svarat att dikten handlar om stjärnor och blommor. Även de som läste var samtliga på nivå ett. Ett av svaren var till och med:

Ingen aning, dikter är kassa

Detta tyder snarare på ointresse än oförmåga att tolka metaforer. Dessa elever har inte arbetat så mycket med diktanalys men borde ändå ha lyckats se den djupare innebörden i diktens metaforer. Enligt de flesta forskare borde eleverna i femtonårsåldern ha uppnått den mognad som krävs för att kunna tolka texter abstrakt t. ex. Thomson. (1990)

Årskurs tre på gymnasiet

Av de nio som svarat att de inte läser på fritiden hamnade fyra stycken på nivå ett, det vill säga ett oreflekterat intresse för handlingen. Svaren var korta och liknade de som gavs på högstadiet. Två elever av de som inte läser på fritiden hamnade på nivå två för att de lyckades ta ut temat men tolkade inte vidare. De svarade att dikten handlade om sex, födelse och döden. Två elever hamnade på nivå tre, då de urskiljt analogier mellan berättelsens beskrivna element och direkta eller indirekta livserfarenheter och känt igen teman som våren, födelse och miljövard men ändå tolkat texten ganska bokstavligt:

Framförallt är den oerhört vacker, men som i de flesta dikter söker den ett djup som ibland är (för mig) svårt att nå. Att våren är vacker och att näst intill allt kommer till liv då, förstår man, vilket stämmer och är underbart. Allting är tydligen fruktbart och att skapa nytt till världen ligger som grund till denna dikt; alltså att 'välkommen till världen' finns det likaväl för människor som för blommor-växter

Som synes har eleven tolkat dikten men inte tolkat den långt utöver vad som där står. Det handlar fortfarande om det bokstavliga i dikten, det vill säga blommor och natur. En elev hamnade på nivå fyra för att denne lyckats reflektera över berättelsens signifikans men skriver att dikten är svårtolkad. I svaret har eleven helt utelämnat det bokstavliga för att tolka dikten på ett eget abstrakt sätt:

Någon person ska göra något som den har längtat efter. Eller att personen har inget val, utan det som händer, händer. (ödet)

Elevens svar är helt och hållet en egen tolkning där temat (ödet) bokstavligt inte nämns i dikten.

Av de 13 som svarade att de läser på fritiden har fyra elever inte kommit längre än till nivå ett då de visat ett oreflekterat intresse för handlingen. Dessa elever har givit samma svar som de tidigare, t. ex. *Stjärnor* och att de inte förstår dikter. Två elever hamnade på nivå två då de lyckats uppleva empati med beskrivna karaktärer. En av dem har tolkat stjärnor som kändisar och gett sin egen förklaring:

Stjärnor? Vilka stjärnor menar hon? Människor som försöker bli kända och som faller på vägen dit.

Denna elev har hängt upp sig på ordet stjärna och utgått från detta. Tolkningen kan verka långsökt men läser man dikten noga finns det strofer som stöder denna tolkning.

Den andra eleven på nivå två har visat på empati med beskrivna karaktärer genom att beskriva textens tema som ett sökande efter sig själv och livets mening. Tre elever har uppnått nivå tre då de lätt lyckats urskilja beskrivna element i dikten. Även på nivå fyra har fyra elever reflekterat över berättelsens signifikans och reflekterat över textens händelser. Svaren på nivå fyra beskriver födelsen, livet efter döden och ett sensuellt möte. En av dessa elever anser att texten handlar om:

en man och en kvinna som är redo att ha samlag

Enkätresultat av Stjärnorna växer om våren enligt Thomsons abstraktionsmodell

	åk8 läser ej	åk8 läser	åk9 läser ej	åk9 läser	åk3 gymn. läser ej	åk3 gymn. läser	Totalt
Nivå 1	4	9	2	5	4	4	28
Nivå 2	2	1			2	2	7
Nivå 3		1			2	3	6
Nivå 4		2			1	4	7
Nivå 5							0
Nivå 6							0

Jämförelser

Ingen elev under enkätstudien fick över en fyra på utvecklingskalan när de skulle tolka Boyes dikt. Detta kan ha flera orsaker, och många elever svarade helt enkelt att de inte förstod sig på dikter och gjorde inget försök till tolkning. Edfeldt skriver:

misslyckande kan också bero på brister i fråga om *psykisk tillgänglighet*. Här talar man då dels om något som kallas *semantiska spärrar*. Det betyder att budskapet uttrycks på ett sådant sätt att innehållet antingen förblir totalt obegripligt för eleven, eller också leder till alldeles felaktiga tolkningar. Men det kan också vara fråga om brister i fråga om *inhållsrelevansen*. Det som sägs uppfattas av eleven som totalt ointressant för honom eller henne. Budskapet bearbetas därför inte på något sätt. Det leder inte till någon förståelse och det sjunker snabbt i glömska. (1977 s.83)

Enligt detta kan man dra slutsatsen att eleverna antingen saknar intresse för att engagera sig i uppgiften (då den t. ex. inte var betygsgrundande) eller att eleven saknar den förståelse som behövs för att klara uppgiften och att den då blir tråkig på grund av otillgänglighet. Då det förekommer många elever på nivå ett i samtliga klasser tyder detta på att det har mer med erfarenhet än mognad att göra. Även Malmgren hävdar att om eleven inte klarar av att tolka en text symboliskt så kan den helt avfärdas. (1997 s. 211ff) De elever som läser i årskurs åtta har liknande resultat jämfört med de elever som inte läser i årskurs tre på gymnasiet. I resultaten av Boyes dikt syntes en större skillnad mellan dem som läser och inte läser. I årskurs åtta syns en tydlig skillnad då två elever som läser hamnade på nivå fyra och även en på nivå tre. I gymnasiet var spridningen större och resultaten var högre i Thomsons abstraktionsmodell. Den tydligaste

skillnaden mellan högstadiet och gymnasiet är konsten att uttrycka sig, eleverna på gymnasiet har givit fylliga svar men de har fortfarande inte lyckats tolka texten abstrakt.

Tage Danielsson -Spara och Slösa

Spara och Slösa är en text som innehåller samhällskritisk ironi. Texten är svår att förstå om man inte har grepp om vad ett konsumtionssamhälle är. För att eleverna ska kunna förstå denna text krävs ett abstrakt tänkande och en förkunskap om omvärlden. Den ironiska humorn är den som kräver mest av läsaren då texten utgår från ett sammanhang som läsaren måste känna till för att kunna förstå. Med detta som utgångspunkt antogs det att eleverna behövde ha utvecklat ett abstrakt tänkande för att klara av en analys av texten. En tabell över elevernas resultat finns på sidan 21.

Årskurs åtta

De elever som inte läser på fritiden hamnade på ett varierat resultat jämfört med föregående texter av Lindgren och Boye. Två elever hamnade på nivå ett då de visade ett oreflekterat intresse för handlingen:

en som slösar och en som sparar

Två elever kom även på nivå två då de visat empati för beskrivna karaktärer:

Slösa slösar bort sina pengar på onödiga saker. Och Spara vill spara sina pengar till framtiden.

Eleven som gav detta svar har tänkt ett steg längre och inte bara skrivit att Spara sparar utan att Spara sparar för *framtiden*. Sedan kom en elev på nivå tre och en på nivå fyra och den senare lyckades med att utveckla sitt svar till ett generellt påstående om att utseendet är det viktigaste:

En tjej som slösar alla pengar på att se bra ut och en tjej som sparar på sina pengar istället. Jag tror att Slösa anser att det viktigaste är utseendet.

13 elever har svarat att de läser på fritiden, åtta hamnade på nivå ett och fem elever på nivå två. De på nivå ett har ofta angett svaret att Spara sparar och Slösa slösar. En del av eleverna som läser på fritiden har också kommenterat karaktärernas utseende:

Spara har en ful tandställning

Eleverna på nivå två har lyckats utveckla svaret, dock utan att kunna se ironin. Då de återgett händelseförloppet och visat viss empati med karaktärerna. Exempelvis har några skrivit att karaktärerna betedde sig illa:

Jag fäste mig vid att Slösa var så taskig mot Spara

En annan elev på nivå två skriver:

Det handlar om en tjej som sparar sina pengar och en som slösar utt sina pengar på kläder och smycken och godis

Ingen har reagerat på att denna Spara och Slösaserie skiljer sig från dem i *Lyckoslanten*, utan de har således helt förbisett ironin.

Årskurs nio

De två som inte läser i nian har båda uppnått nivå två. Dock är det med stor tveksamhet de kom till denna nivå då svaren är fåordiga. Eleven skriver att denne fäste sig vid:

Bilderna och "smygkapitalist" utropet i slutet. Slösa vill slösa pengar och spara vill spara.

Bland dem som läser på fritiden hamnade samtliga elever på nivå två då de visat empati med beskrivna karaktärer. Dessa svar skiljer sig inte särskilt mycket från dem som årskurs åtta gav. En elev skriver:

Spara är ful men klok

En annan elev har tolkat det som att Slösa vill ha Sparas pengar:

Slösa vill ha Sparas pengar. Men Spara hon vill inte slösa bort sina pengar.

Svaren må vara korta men eleverna har ändå visat att de kunnat reflektera lite kring serien och uppvisat empati med karaktärerna.

Årskurs tre på gymnasiet

Fem av eleverna som inte läser på fritiden kom inte högre än nivå ett då de visat på ett oreflekterat intresse för handlingen. Det finns dock en skillnad i elevernas svar på denna nivå jämfört med högstadiet då svaren är längre. Fortfarande saknar de emellertid abstrakt tänkande.

*ordet smygkapitalist eftersom det inte har något med varken spara/slösa att göra.
Framhäva vikten av konsumtion i vårt samhälle, dock utan att ta hänsyn till
'sparandets' värde för samhället*

Detta svar kan verka avancerat men är helt innehållslöst då eleven inte uppfattat textens underliggande mening. Eleven är duktig på att uttrycka sig men mindre duktig på att tolka texter abstrakt. Tre elever hamnade på nivå två då de uppvisat empati. En elev hamnade på nivå tre då denne klarat av att urskilja ett mönster, eftersom eleven satte fokus på konflikten snarare än karaktärernas egenskaper:

Spara & Slösa två olika personligheter som ser olika på saker.

Bland de fyra elever som hamnade på nivå ett av dem som läser som på fritiden omnämns oftast den fula och elaka Slösa samt att texten är en uppmaning till att spara:

Att man ska spara. Sparar bäst som sparar sist!

Denne elev har inte reflekterat alls utan slängt in ett litet talesätt för att lyfta svaret men det är inget som ger någon djupare betydelse. En elev på samma nivå svarade att:

Texten är propaganda, den vill att folk ska gå ut å köpa upp sina sparade pengar.

Eleven har inte kunnat urskilja författarens syfte från karaktärernas. Slösa vill att man ska göra av med sina pengar men är det författarens syfte? Eleven har registrerat nyckelord ur texten och bildat sig en egen tolkning.

Fyra elever kom på nivå två då de har visat empati med beskrivna karaktärer:

Vad ful Slösa var! Hon kanske skulle investera lite av sina pengar på sig själv. Att få oss konsumenter att konsumera mer. Ett knep för att få konjunkturen att rulla.

Två elever kom på nivå tre då de hade förmåga till att urskilja analogier mellan berättelsen beskrivna element och direkt eller indirekta livserfarenheter. En av dessa elever har beskrivit sin egen känsla av texten:

Att den var på något sätt är väldigt obehaglig. Att spara eller inte spara sina pengar.

Eleven visar att den känner olust inför textens konflikt och att denne inte klarar av att se humorn och ironin då eleven tar texten på allvar. Eleven har reagerat på texten och lagt in sina egna livserfarenheter men utan att ha lyckats med en abstrakt tolkning. Den andre eleven på nivå tre skriver:

Den råa attityden hos slösa, och Sparas replik i ruta 5. Att man ska tänka på vad man gör, och hur man gör det.

Det är intressant att den replik som eleven reagerar på är den när Spara ger tillbaka på Slösas attack. Bägge dessa elever visar på att de "känner" att texten inte är riktigt som den ska men de har fortfarande inte uppnått förmågan att kunna se och tolka texten abstrakt som ironi.

En elev kom på nivå fyra och två elever på nivå fem. Samtliga tre har fångat textens tema och skriver att enligt Slösa är man värd mer för samhället om man har ett vackert yttre och spenderar sina pengar, medan Spara anser att insidan är finast. En av eleverna på nivå fem skriver:

Slösa pratar om att samhället behöver pengar att gå runt medans, Spara tänker på sig själv och att hon inte vill slösa som Slösa.

Eleven har visat på en början till förståelse för seriens helhet. Ingen av eleverna har kommenterat att Tage Danielssons Spara och Slösa driver med den Spara och Slösa som förekommer i *Lyckoslanten*. Eleven på nivå fyra nämnde dock att denne läst serien tidigare:

Den handlar om Spara och Slösa. Kan inte komma på nåt annat. Eftersom det är en serie jag läst förut.

Denne elev tog avstånd från texten eftersom Spara och Slösa var bekant, men reagerade samtidigt inte på att den var annorlunda jämfört med den i *Lyckoslanten*.

Enkätresultat av Spara och Slösa enligt Thomsons abstraktionsmodell

	åk8 läser ej	åk8 läser	åk9 läser ej	åk9 läser	åk3 gymn. läser ej	åk3 gymn. läser	Totalt
Nivå 1	2	8			5	4	19
Nivå 2	2	5	2	4	3	4	20
Nivå 3	1				1	2	4
Nivå 4	1					1	2
Nivå 5						2	2
Nivå 6							0

Jämförelser

Denna text visade sig vara den svåraste i enkätundersökningen. Inte en enda elev nämnde att det var en ironisk text. Resultaten visar att i högstadiet spelar det ingen roll om du läser eller inte för att förstå texten. I trean på gymnasiet lyckades eleverna bättre men skillnaden mellan läsare och icke läsare var inte så stor. Med detta resultat i åtanke kan man se en tendens att förmågan att förstå ironi verkar ha mer med mognad än läsvana att göra. Det visade sig att Danielssons text var den som eleverna hade svårast för att tolka och skillnaden i förståelsen syns tydligare.

DISKUSSION

Genom undersökningen har ett antal intressanta resultat visat sig. Läraren för högstadiet trodde att eleverna skulle ha störst problem med att analysera Danielssons text och att Lindgrens text skulle vara den som de skulle klara av bäst. Dock visar undersökningen att eleverna hade svårt att se en djupare mening i *Pippi Långstrump*. Läraren för gymnasiet trodde att resultaten skulle bli jämnt fördelade men att eleverna skulle ha problem med att tolka underliggande betydelser. Resultaten visar att läraren hade god vetskap om elevernas förmåga att tolka abstrakt. Både *Pippi Långstrump* och Spara och Slösa var texter som eleverna hade svårt att tolka.

Vad det gäller förmågan att kunna tolka en text abstrakt så har eleverna spridit sig över Thomsons skala. En del elever har lyckats bra, men flertalet elever har visat något låga resultat för deras ålder. Årskurs nio var överraskande nog sämre än årskurs åtta. Men man måste då ha i åtanke att bortfallet var stort i årskurs nio och att resultatet blir osäkert. Men de sju elever som ändå svarade på enkäten borde kanske ändå ha fått någon enstaka trea eller fyra. Med tanke på att årskurs åtta hade samma lärare och gick på samma skola som årskurs nio hade de ett betydligt bättre resultat. I årskurs tre på gymnasiet fick de som läste märkbart bättre resultat än de som inte läste. De som inte läste på fritiden hade liknande resultat jämfört med de elever som läser på sin fritid i årskurs åtta.

Resultaten visar tydligt på en stor skillnad mellan högstadie- och gymnasieelever och deras förmåga att analysera abstrakt. Den största skillnaden mellan de två olika stadierna var att i högstadiet var skillnaden mellan dem som läser på fritiden och dem som ej läser obetydlig. Men på gymnasiet var skillnaden stor då elever som läser på fritiden hade en mycket större förmåga att tolka texter abstrakt än de som inte läser på fritiden.

I årskurs åtta är de som läser på fritiden aningen högre på utvecklingsmodellen än de som inte läser på fritiden. Resultaten är jämnast på Tage Danielssons Spara och Slösa då det visade sig vara den svåraste texten för eleverna att tolka. I årskurs nio syns ingen skillnad mellan läsare och icke läsare. På gymnasiet syntes den största skillnaden mellan läsare och icke läsare. Vi kan även utläsa av resultaten att de som läser på fritiden i årskurs åtta har lyckats bättre på utvecklingsmodellen än årskurs nio och att samma elevs resultat ligger på liknande nivå som de elever i årskurs tre som inte läser på fritiden. Det är också intressant att de som inte läser på fritiden i årskurs nio låg på abstraktionsnivå två men av de som läste i samma årskurs låg endast en person över nivå ett, även om antalet elever som läste var fler än de som inte läste.

Det fanns ett avståndstagande mot Lindgrens text bland eleverna. Detta kan ha sin grund i att de befinner sig i puberteten och har ett behov av att ta avstånd från barnvärlden. I puberteten bryts;

den tidigare kontrollen, oskulden, tryggheten, familjesymbiosen och anpassningen till det vuxna [...] Identiteten blir mer osäker och livet kort sagt präglad av osäkert sökande framåt mot ungdomslivet. (Malmgren 1997 s.69)

I gränslandet mellan barn och vuxen är behovet av att ta avstånd från det som upplevs som barnsligt stort. Samtidigt är de inte tillräckligt mentalt utvecklade för att kunna se Lindgren i ett djupare perspektiv. Lindgren väcker ingen stimulans hos högstadieeleverna. Då hon är ett välkänt fenomen utmanas inte eleven till fortsatt analys. Boyes dikt visade sig vara den text som eleverna stimulerades mest av. De tolkningar som texten erbjöd var på rätt nivå för att de elever

som hade förmågan att tolka abstrakt kunde utvecklas med texten. Det förefaller som om Boyes dikt låg inom deras proximala utvecklingszon. Danielssons text däremot låg inte inom deras begreppsförmåga och förblev otillgänglig för djupare analys.

Det är sannolikt att det är en kombination av inre mognad och yttre påverkan som ligger till grund för individens förmåga att tillämpa och förstå det abstrakta i en text. Genom inre kognitiv utveckling och yttre stimulans utvecklas eleven från att ha en bokstavlig tolkning av en text till ett abstrakt tänkande. Eleven har själv förmågan att sätta in texter i ett större sammanhang och kritiskt analysera kring abstraktionen snarare än det bokstavliga i texten. Även Malmgren (1997) fann att det inte är en enskild orsak till att elevers abstrakta förmåga utvecklas utan att denna förmåga utvecklas i ett samspel mellan flera faktorer såsom socialisation, elevens kulturella bakgrund, läskompetens och kognitiv mognad. Edfeldt (1982) å andra sidan lägger ett större fokus på den rent biologiska mognaden hos individen. Det är troligt att den genetiska betingelsen kan spela viss roll men att det är, precis som Malmgren hävdar, flera faktorer som inverkar på individens kognitiva utveckling. Enligt Piaget når eleven det abstraktoperationella stadiet redan vid tolv års ålder. I vår undersökning visar det sig dock att elevernas abstrakta tänkande utvecklats betydligt mellan fjorton och arton års ålder. Men man bör också ta i beaktning att Piaget utförde sin studie i Frankrike på 50- och 60-talet. Utbildningstraditionen skiljer sig från den svenska modellen. I vår undersökning syns också tecken på att den utveckling som sker mellan fjorton och arton års ålder kan kopplas till fritidsläsning. Slutligen kan vi konstatera att den kognitiva utvecklingen påverkas i samverkan med ett flertal faktorer. För att den här utvecklingen ska kunna ske på bästa sätt bör elevens intellekt vara i samspel med de olika faktorerna som behövs. För att en elev ska kunna utveckla sitt abstrakta tänkande håller vi med Vygotskij om att eleven måste stimuleras med texter inom den proximala utvecklingszonen. Dessa texter måste uppmuntra eleven att läsa både efferent vilket innebär att läsa sig till ny kunskap, och estetiskt som innebär läsning för upplevelsens skull. Eleven bör också i skolan bli tränad i sitt abstrakta tänkande och läraren behöver undervisa eleverna i hur man kan tolka en texts olika underliggande betydelser.

Ytterligare en viktig aspekt hos elever är deras mentala tillstånd i själva läsningssituationen. Individens humör påverkar läsning och förståelse och som lärare är detta viktigt att ha i åtanke under lektionstid. Alla har vi dåliga dagar då vi inte presterar lika bra som annars. Detta är givetvis en situation som även berör eleven i skolan. Rosenblatt pekar på detta då hon menar att en felaktig mental inställning, ett ointresse eller saknad av förförståelse för ett specifikt ämne visar sig i elevens prestation. (Rosenblatt 2002 s.10ff) Även elevens fokus i läsningen spelar in, oftast i en undervisningssituation använder sig eleven av efferent läsning, då syftet är att få ut ny kunskap från texten. Vi kan konstatera att det inte bara är texten som avgör elevresultatet utan också varje enskild elevs mentala inställning vid undersökningstillfället påverkar engagemang. Detta bekräftas också av McCormick:

Readers' literary repertoires consist of their knowledge and assumptions about literature 'is' or 'should be' based on their previous reading experiences and the assumptions about reading they have absorbed from literary and general ideologies of their culture. (McCormick 1997 s. 84).

Slutligen kan vi urskilja att de tre texter vi använde oss av låg på olika nivåer av tillgänglighet samtidigt som eleverna låg på olika nivåer i att kunna tolka abstrakt. Av resultaten kan vi nu

generellt se att förståelsen för Lindgrens text var för stor då många elever fortfarande såg Lindgren som enbart barnboksförfattare, och därmed tappade intresset för texten. De klarade inte av att gå ur hjälte/hjältinnerollen och gå in i rollen som den tolkande läsaren eftersom texten var dem för bekant så att den inte stimulerade tillräckligt. Den låg för nära eleven i den proximala utvecklingszonen. Karin Boyes dikt stimulerade däremot elevens intellekt på ett sådant sätt att de kunde tolka abstrakt och gå in i den tolkande läsarrollen. Boye låg precis rätt i den proximala utvecklingszonen som resulterade i att eleverna fann dikten intressant och utforskade dess olika metaforer. Danielsson visade sig vara den svåraste och ironin var inget som de kunde greppa och här kan man anta att serien låg utanför elevens proximala utvecklingszon, vilket i sin tur orsakade ett ointresse för texten då den var för svår. Eftersom de flesta avfärdade texten kan man inte urskilja att eleven trätt in i någon specifik roll som läsare. Några kunde läsa texten som tolkande läsare, men kunde ändå inte urskilja ironin.

Thomsons utvecklingsmodell visade sig vara ett bra sätt att utläsa elevers abstrakta tolkningsförmåga. En tolkning är något som skiljer sig från person till person och den kan skilja sig i innehåll. Men att uppleva empati eller att sätta verket i relation till författaren är något som kräver ett utvecklat abstrakt tänkande oavsett hur man väljer att tolka texter. En del elever har gjort mycket bra ifrån sig enligt utvecklingsmodellen, men de flesta elever har legat på nivå ett och två vilket är, enligt Thomson, ett vagt resultat för deras ålder, speciellt för gymnasieelever (Thomson 1990 s.174).

En av de mest intressanta aspekterna i resultaten var att skillnaden i tolkningsförmåga var stor mellan läsare och icke läsare i gymnasiet. Av detta kan vi dra slutsatsen att om man läser på fritiden så utvecklas intellektet och individens abstrakta tänkande markant jämfört med dem som inte läser utöver skolarbetet. I högstadiet skilde sig inte läsare särskilt mycket från icke läsare. Detta kan man tänka sig beror på att det också behövs en viss mognad för att kunna tolka underliggande betydelser.

Det är viktigt att ha i åtanke att vår studie är utförd på två olika skolor som inte har koppling till varandra. Våra resultat visar på dessa tre klassers abstrakta förmåga. Vi har kartlagt en liten men intressant del av hur elever tänker och tolkar i en undervisningssituation. Resultaten visar hur det ser ut på dessa två skolor men studien är för smal för att kunna dra generella slutsatser om samtliga elever i Sveriges skolsystem. De frågor som eleverna svarade på i enkäten kan ses som vaga, syftet med frågorna var att ge eleven stor frihet att själv konstruera sitt svar. Vi väljer att se studien som en tendens i elevers abstrakta tänkande och vi är medvetna att den endast är en liten del i något mycket större.

Den framtida yrkesgärningen

De resultat som vår undersökning visar på är på ett sätt ganska skrämmande. Man bör ha i åtanke att elevens inställning vid enkättilfället spelar roll för resultatet, men trots detta visar resultatet att eleverna inte kan greppa ironi och har problem med att upptäcka underliggande betydelser. Som lärare bör man arbeta med abstrakta texter så att eleven utvecklar sin förmåga att kunna tolka metaforer. Det är också viktigt att man som lärare försöker stimulera eleven till att läsa litteratur på sin fritid, då detta utvecklar deras läsförståelse. Läsning inom skolans ramar är allt som oftast efferent. Som lärare måste man ge möjlighet och stimulans till estetisk transaktions läsning. Läsning är för många elever något som är förknippat med negativa

upplevelser då viss litteratur som anses vara "klassiker" pådyvlas eleverna trots att de inte är mentalt förberedda för att kunna greppa innehållet. Läraren måste också arbeta med elevers litteraturläsning hela tiden och hjälpa eleverna att hitta böcker som ligger inom deras proximala utvecklingzon. Man måste hela tiden stimulera läsningen för att få eleverna att uppskatta läsning och utvecklas av den. Om texterna ligger utom räckhåll för deras begreppsförmåga blir texten otillgänglig och därmed bildar sig läsaren en negativ uppfattning om läsandet. Är läsningen för lätt blir läsaren understimulerad och avfärdar texten som ointressant och läsandet blir återigen förknippat med olust.

Förslag till vidare forskning

Vår undersökning gav oss indikationer på fenomen som behöver studeras i skolan under en längre tid och även med fler faktorer. Det vore intressant att följa ett visst representativt antal elever under en flerårsperiod för att se hur de utvecklar sitt abstrakta tänkande i samband med fritidsläsning, detta för att kunna validera resultatet och kunna dra generella slutsatser för hur det ser ut i Sverige. Det vore också av vikt för oss pedagoger att undersöka huruvida de som presterade låga resultat någonsin läst på fritiden, och om de gjort det, ta reda på varför och när de slutade läsa.

REFERENSER

Appleyard, J.A (1994). *Becoming a Reader - The Experience of Fiction From Childhood to Adulthood*. New York: Cambridge university press.

Bell, Judith (2000). *Introduktion till forskningsmetodik*. (övers: Björn Nilsson)Lund: Studentlitteratur.

Boye, Karin (1949). *Dikter*. Stockholm: Albert Bonniers förlag.

Danielsson, Tage (1994). *Samlade tankar från roten*. Falun: Wahlström & Widstrand.

Edfeldt, W. Åke (1977). *Om lusten att läsa och konsten att förstå*. Stockholm: Proprius.

Edfeldt, W. Åke (1982). *Läsprocessen Grundbok om läsforskning*. Stockholm: Liber.

Evenshaug, O & Hallen, D (2001). *Barn- och ungdomspsykologi*. (övers: Björn Nilsson) Lund: Studentlitteratur.

Lindgren, Astrid (1945). *Boken om Pippi Långstrump*. (5: e upplagan). Stockholm: Rabén & Sjögren.

Lundahl, Bo (1998). *Att läsa på främmande språk*. Lund: Studentlitteratur.

Malmgren, Lars-Göran (1997). *Åtta läsare på mellanstadiet*. Lund: Studentlitteratur.

McCormick, Kathleen (1997). *The Culture of Reading The Teaching of English*. Manchester: Manchester university press.

Molloy, Gunilla (2003). *Att läsa skönlitteratur med tonåringar*. Lund: Studentlitteratur.

Oliv, Tomas (1996). Läsning och förståelse av skönlitteratur. *Didactica minima*. 10:1=36. s.29-43

Olsson, Bernt & Algulin, Ingemar. (1998). *Litteraturens historia i Sverige*. (4:e upplagan). Stockholm: Norstedts förlag.

Piaget, Jean (1968). *Barnets själsliga utveckling*. (övers: Lars Sjögren) Lund: Gleerup.

Rosenblatt, M. Louise (2002). *Litteraturläsning som utforskning och upptäcktsresa*. (övers: Sven- Erik Thorhell) Lund: Studentlitteratur.

Steffensen, Bo (1994). *Når børn læser fiktion Grundlaget for en ny litteraturpædagogik*. København: Akademisk Forlag.

Stensmo, Christer (1994). *Pedagogisk filosofi*. Lund: Studentlitteratur.

Thomson, Jack (1990). *Understanding Teenagers' Reading - Reading processes and the teaching of literature*. Maryborough, Victoria: Australian association for the Teaching of English inc.

Styrdokument

Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo -94 (1998). Stockholm: Utbildningsdepartementet/Fritzes

Elektroniska källor

Spara och Slösa i tidningen *Lyckoslanten*.

www.fsb.se/sst/inf/out/infOutWww/0,,5900,00.html 30/8 2005.

Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. (2002). Stockholm: Vetenskapsrådet. Tillgänglig:

http://195.17.252.28/vrshop_pdf/etikreglerhs.pdf 2/9 2005.

Statistiska centralbyrån. Provresultat i svensk läsförståelse från nationella provet VT 2004.

http://www.scb.se/templates/tableOrChart_51031.asp 6/9 2005.

Mikael Hörnqvist citerar Sokrates

<http://130.238.79.99/ilmh/Ren/soc08.htm> 15/9 2005.

Elevresultat enligt utvecklingsmodellen

Bilaga 1

	åk8 läser ej	åk8 läser	åk9 läser ej	åk9 läser	åk3 gymn. läser ej	åk3 gymn. läser	Totalt
Lindgren							
Nivå 1	2	6	0	4	6	1	19
Nivå 2	4	6	2	1	0	4	17
Nivå 3	0	2	0	0	1	3	6
Nivå 4	0	0	0	0	1	5	6
Nivå 5	0	0	0	0	1	0	1
Nivå 6	0	0	0	0	0	0	0
Boye							
Nivå 1	4	9	2	5	4	4	28
Nivå 2	2	1	0	0	2	2	7
Nivå 3	0	1	0	0	2	3	6
Nivå 4	0	2	0	0	1	4	7
Nivå 5	0	0	0	0	0	0	0
Nivå 6	0	0	0	0	0	0	0
Danielsson							
Nivå 1	2	8	0	0	5	4	19
Nivå 2	2	5	2	4	3	4	20
Nivå 3	1	0	0	0	1	2	4
Nivå 4	1	0	0	0	0	1	2
Nivå 5	0	0	0	0	0	2	2
Nivå 6	0	0	0	0	0	0	0

Enkätfrågor och intervjumanual

Bilaga 2

Enkätfrågor:

Vad fäste DU dig vid i den här texten?

Vad anser DU att texten handlar om?

Läser du böcker på din fritid utöver skolarbete?

Intervjumanual lärare

Vilka svar tror du att eleverna kommer att ge på dessa frågor?

Hur går du tillväga i ditt val av litteratur till din undervisning?

Jobbar du med textanalys tillsammans med dina elever?

Vilket medelbetyg har den här klassen?

Astrid Lindgren - *Pippi Långstrump*

I utkanten av den lilla, lilla staden låg en gammal förfallen trädgård. I trädgården låg ett gammalt hus, och i huset bodde Pippi Långstrump. Hon var nio år, och bodde där alldeles ensam. Pippi var ett mycket märkvärdigt barn. Det allra märkvärdigaste med henne var, att hon var så stark. Hon var så gruvligt stark, att i hela världen fanns det ingen polis, som var så stark som hon. Hon kunde lyfta en hel häst, om hon ville. Och det ville hon. Hon hade en egen häst, som hon hade köpt för en av sina många gullpengar samma dag som hon kom hem till Villa Villekulla. Hon hade alltid längtat efter en egen häst Och nu bodde han på verandan. Men när Pippi ville dricka sitt eftermiddagskaffe där, lyfte hon utan vidare ut honom i trädgården.

Karin Boye - *Stjärnorna växer om våren*

Stjärnorna växer om våren
stora som darrande droppar,
mjuka som levande väsen
med skimrande vita kroppar -
sväller som heliga frukter,
sänker sig nära, nära,
alltför mognande tunga
för spröda himlar att bära.

Skälvande stjärneväsen,
fagert och värnlöst nakna,
längtar att lossna och glida,
röra vid jorden och vakna,
längtar att fylla sitt öde,
i ljus över djupen skrivet,
längtar att kämpa och skapa
och smaka döden och livet.

Tyngst och vitast av alla
hänger vid himlaranden
en, som är villig att falla
mogen och klar i handen.
Känn, att stunden är inne.
Någon väntar vårt möte.
Man efter stjärnornas sinne,
skaka en frukt i mitt sköte!

Tage Danielsson - *Spara och Slösa*

